

E-kitabxana Sahəsində Kadr Hazırlığı Problemləri

Nigar İsmayılova

AMEA İnformasiya Texnologiyaları İnstitutu, Bakı, Azərbaycan
nigar@iit.ab.az

Xülasə — Məqalədə ABŞ, Avropa ölkələri, Rusiya və Azərbaycanda kitabxana kadrlarının hazırlanması proqramları, müasir kitabxana mütəxəssislərindən tələb olunan bilik və bacarıqlar, tədris prosesində mövcud problemlər şərh olunmuşdur.

Açar sözlər — kitabxanaçılıq; kitabxana və informasiya elmi; bibliografiyaşünaslıq

I. GİRİŞ

Rəqəmsallaşdırma, elektron çap, Web 2.0, RSS, bloqlar, wiki texnologiyaları, və s. kimi texnoloji yeniliklərin meydana gəlməsi ilə dünya kitabxanaları çap erasından rəqəmsal eraya qədəm qoydular. Bütün bu yeniliklər kitabxana mütəxəssislərinin roluna, bacarıqlarına və biliklərinə qoyulan tələblərə böyük təsir göstərdi.

Uels Universitetinin kitabxanaçısı L. Erlendsföttir öz məqaləsində deyirdi [1]: “Biz artıq sadəcə kitab gözetçisi deyilik. Biz informasiyanın cəld və effektiv toplanması vacib olan, mütəmadi olaraq dəyişən informasiya mühitində informasiya təminatçılarımız. Bizim missiyamız hər an artan informasiya miqdarına uyğunlaşaraq xidmət etməkdir, əks halda informasiya texnologiyaları bizim işimizi dəyişəcəkdir”.

II. ELEKTRON KİTABXANA MÜTƏXƏSSİSİNİN VƏZİFƏLƏRİ VƏ BACARIQLARI

E-kitabxana mütəxəssislərini ixtisaslaşmalı olduğu sahələr ədəbiyyatda müxtəlif şəkildə şərh olunmuşdur. R. Tennantın fikrinə görə müasir kitabxana mütəxəssisləri optik tanıma proqramları (Optyc character recognition), HTML, SGML və XML kimi veb proqramlaşdırma dilləri, kataloqlaşdırma və metaverilənlər, indeksləşdirmə, verilənlər bazası texnologiyaları, istifadəçi interfeysinin dizaynı və proqramlaşdırılması, veb texnologiyalar və layihə menecmenti istiqamətlərində ixtisaslaşmalıdırlar [2]. Bundan əlavə, yeni nəsil kitabxana mütəxəssisləri müxtəlif fərdi bacarıqlara – analitik təhlil, kreativlik, entuziazm, adaptasiya bacarığı, özünü motivasiya, və s. kimi vərdislərə malik olmalıdırlar [3].

III. DÜNYADA VƏ AZƏRBAYCANDA KİTABXANA MÜTƏXƏSSİSLƏRİNİN YETİŞDİRİLMƏSİ

Kitabxana mütəxəssislərinin hazırlanması ayrı-ayrı ölkələrdə müxtəlif cür həyata keçirilir. ABŞ və Kanadada, bu, əsasən, kitabxanaçılıq proqramı üzrə magistr dərəcəsidir, bundan başqa orta ixtisaslı kitabxana işçiləri, texniklər və karguzarlar üçün bakalavr və sertifikatlaşdırma proqramları mövcuddur [4]. Böyük Britaniya və digər Avropa ölkələrində kitabxana mütəxəssisi kitabxana və informasiya elmləri və ya informasiya elmi üzrə 3-4 illik bakalavr təhsilinə, həmçinin

kitabxanaçılıq, arxivlərin və resursların idarə olunması ixtisası üzrə magistr dərəcəsinə malik olmalıdır. Almaniyada akademik kitabxanaçılar müvafiq ixtisas üzrə fəlsəfə doktoru dərəcəsi ilə yanaşı, kitabxanaçılıq üzrə əlavə kurs keçməlidir. Danimarkada kitabxanaçı olmaq istəyən şəxs kitabxana və informasiya elmi istiqamətində 3 illik bakalavr təhsili alır, bundan sonra ya il yarım il kitabxanaçılıq təhsili, ya da kitabxana və informasiya elmi üzrə 2 illik magistr dərəcəsinə yiyələnir [5].

ABŞ-da kitabxanaçılıq sahəsində ən yaxşı təhsil proqramlarından sayılan İllinoys Universitetinin “Kitabxana və İnformasiya Elmi” üzrə doktorantura pilləsində aşağıdakı fənlər tədris olunur: informasiya texnologiyalarının sosial aspektləri; veb texnologiyalar; şəbəkə informasiya sistemləri; kitabxana və informasiya elmində informasiya emalının əsasları; verilənlər bazası; informasiyanın təşkili və əlyətərliyi; kitabxanalar, informasiya və cəmiyyət; kitabxanalar və informasiya mərkəzlərinin administrasiyası və idarə olunması; bibliografik metaverilənlər; onlayn informasiya sistemlərinin axtarışı; akademik kitabxanaçılıq; informasiya resurslarının qorunması; verilənlərin təmizlənməsi; nəzəriyyə və praktika; informasiya siyasəti; tədqiqatın qiymətləndirilməsi üsulları; mətn analizi; müəllif hüquqları və s. [6].

Moskva Dövlət Mədəniyyət İnstitutunun “Kitabxanaşünaslıq və Kitabşünaslıq” kafedrası Rusiya üzrə kitabxana mütəxəssisi hazırlayan qabaqcıl müəssisələrdən biridir. Bu kafedrada kitabxana-informasiya fəaliyyəti istiqamətində bakalavr, kitabxana-informasiya xidmətləri nəzəriyyəsi və metodologiyası istiqamətində magistr pilləsi üzrə kadrlar hazırlanır, tələbələrə “Kitabxanaçılıq. Ümumi kurs”, “Rusiya və xaricdə kitabxana işinin tarixi”, “Oxuculara xidmət”, “Elmi tədqiqatların əsasları” fənləri və “Mütaliənin sosiologiyası”, “Mütaliənin psixologiyası” və “Kitabxana dizaynı” adlı xüsusi kurslar tədris olunur [7].

Bakı Dövlət Universitetinin “Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsi” Azərbaycan Respublikasında kitabxanaşünas-informasioloq, kitabşünas və nəşriyyat redaktoru ixtisasları üzrə kadr hazırlayan fakültədir. Bu fakültədə “Kitabxanaçılıq və informasiya”, “Kitabşünaslıq” ixtisasları üzrə bakalavr, “Kitabxanaşünaslıq”, “Bibliografiyaşünaslıq”, “Kitabxana fondlarının formalaşması və istifadəsi”, “Nəşriyyat işi və redaktətmə” ixtisaslaşmaları istiqamətində isə magistr pilləsi üzrə kadrlar hazırlanır [8].

IV. KİTABXANAÇILIĞIN TƏDRİSİNDƏ MÖVCUD PROBLEMLƏRİ

Yeni informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının meydana gəlməsi ilə inkişaf etməkdə olan ölkələrdə kitabxanaçılıq üzrə tədris proseslərində müxtəlif dərəcələrdə böhran mövcuddur, növbəti illərdə kitabxana işinin tədrisinə qoyulan tələblərə cavab verəcək yeni təhsil modelinin

hazırlanması zərurəti yaranmışdır. Hal-hazırda kitabxanaçılıq üzrə tədris mərkəzləri informasiya elminin tədrisi üzrə ixtisaslaşmışlar, bu fənlər kitabxana işinin peşəkar təşkilinə xidmət etsə də, bəzi hallarda kitabxana işinə zərər vurur. Kitabxana və informasiya elminin tədrisi üzrə gender bölgüsü formalaşmışdır, belə ki, informasiya elmini tədris edənlər, əsasən, kişilər olduğu halda, kitabxanaçılıq kurslarını qadınlar tədris edirlər. Müasir kommunikasiya texnologiyalarının inkişafı ilə pedaqoqlar vaxtlarının əksər hissəsini bu texnologiyaları öyrənməyə həsr etdiyindən, texnoloji həlli olmayan bəzi kitabxana işlərindən imtina etməyə məcbur olmuşlar [9].

NƏTİCƏ

Kitabxanaçılığın tədrisində mövcud olan problemləri aradan qaldırmaq üçün digər inkişaf etməkdə olan ölkələr kimi Azərbaycan da ixtisaslaşmış kitabxanaçılar, kitabxana və informasiya elmi üzrə tədqiqatçılar, kompüter elmləri, mühəndislik və uyğun sahələr üzrə mütəxəssislərdən ibarət komissiya yaradılmalıdır, tədris proqramları yenilənməlidir,

kitabxanaçılıq istiqamətində akkreditasiya imkanlarına malik peşəkar agentlik, normativlər və standartlar yaradılmalıdır.

ƏDƏBİYYAT

- [1] L. Erlendsfóttir, “New technology, new librarians”, 1998. www.ukoln.ac.uk/services/papers/bl/ans-1997/erlendsdottir
- [2] R. Tennant, “Digital libraries. Skills for the new millenium”, *Library Journal*, 1999, 124, 1, 39.
- [3] C. Khoo, “Educating LIS professionals for Singapore and beyond”, *Celebrating 50 years of librarianship in Malaysia and Singapore*, 2005.
- [4] www.ala.org/
- [5] https://en.wikipedia.org/wiki/Education_for_librarianship
- [6] www.lis.illinois.edu/
- [7] <http://mgik.org/dom/struktura/fakultety/sotsialno-gumanitarnyj-fakultet/kafedra-bibliotekovedeniya-i-knigovedeniya>
- [8] http://libinfo.bsu.edu.az/az/content/_faklt_haqqinda__342
- [9] M.S. Islam, S. Chowdhury, A. Islam, “LIS education in e-learning environment: problems and proposal for Asia-Pacific”, *Conference on Library & Information Education & Practice*, 2009, pp. 519-529.